

TÜRK AKADEMİSİ
SİYASİ SOSYAL STRATEJİK ARAŞTIRMALAR VAKFI

MAKROEKONOMİK GELİŞMELER ÇERÇEVESİNDE TÜRKİYE EKONOMİSİNİN GELECEĞİNE İLİŞKİN MEVCUT RİSKLER VE OLUMSUZLUKLAR

TÜRK AKADEMİSİ SİYASİ SOSYAL STRATEJİK ARAŞTIRMALAR VAKFI

Mehmet Okan TAŞAR

Ekonomi Araştırmaları Merkezi
Değerlendirme No. 4 // Ekim 2013
www.turkakademisi.org.tr

TÜRK AKADEMİSİ Siyasi Sosyal Stratejik Araştırmalar Vakfı (TASAV)

Türkiye’de ve dünyada, yaşanmış ve yaşanmakta olan olayları; siyasî, sosyal, tarihî ve kültürel derinlik içinde ve stratejik bir bakış açısıyla değerlendiren, yeni tasarımlar ortaya koyarak gelecek vizyonu oluşturan bir düşünce kuruluşudur.

TASAV, bilimsel kıstasları esas alarak ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeyde araştırma, inceleme ve değerlendirme faaliyetlerinde bulunmaktadır. Çalışmalarını hiçbir kâr amacı gütmeyen ilgililer ile paylaşan TASAV; tarafsız, doğru, güncel ve güvenilir bilgiler ışığında kamuoyunu aydınlatmaya çalışmaktadır.

TASAV’ın amacı; ülkemizin ekonomik, sosyal, siyasî, kültür ve eğitim hayatının geliştirilmesine; millî menfaat ve birlik anlayışının, insan hak ve özgürlüklerinin, demokrasi kültürünün, jeopolitik ve jeostratejik düşünce biçiminin yaygınlaştırılmasına; toplumda millî, vicdanî ve ahlâkî değerlerin hâkim kılınmasına ve Türkiye’nin dünyadaki gelişmelerin belirleyicisi olmasına bilimsel faaliyetler aracılığıyla katkı sağlamaktır.

ARAŞTIRMA MERKEZLERİ

TASAV, aşağıda belirtilen altı Stratejik Araştırma Merkezi vasıtasıyla çalışmalarını yürütmektedir:

1. Dış Politika Araştırmaları Merkezi
2. Güvenlik Araştırmaları Merkezi
3. Siyaset, Hukuk ve Yönetim Araştırmaları Merkezi
4. Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Merkezi
5. Ekonomi Araştırmaları Merkezi
6. Enerji Araştırmaları Merkezi

MAKROEKONOMİK GELİŞMELER ÇERÇEVESİNDE TÜRKİYE EKONOMİSİNİN GELECEĞİNE İLİŞKİN MEVCUT RİSKLER VE OLUMSUZLUKLAR

Doç. Dr. Mehmet Okan TAŞAR

Ekonomi Araştırmaları Merkezi
Değerlendirme No: 4 // Ekim 2013
www.turkakademisi.org.tr

Bu yazının tüm hakları saklıdır. Yazının telif hakkı TASAV'a ait olup kaynak gösterilerek yapılacak makul alıntılar dışında önceden izin alınmadan kullanılamaz ve çoğaltılamaz.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....	1
1. İSTİKARSIZ BÜYÜME HIZI ORANLARI VE DALGALANMALAR.....	2
2. MAKROEKONOMİK DENGE VE CARİ AÇIK SORUNU	5
3. ENFLASYON HEDEFLERİ VE SAPMALAR.....	7
4. PARA POLİTİKALARI VE FİNANSAL SİSTEM	9
SONUÇ.....	10

MAKRO EKONOMİK GELİŞMELER ÇERÇEVESİNDE TÜRKİYE EKONOMİSİNİN GELECEĞİNE İLİŞKİN MEVCUT RİSKLER VE OLUMSUZLUKLAR

GİRİŞ

Türkiye ekonomisi açısından son on yılın belirleyici unsurları; 2001 Krizi sonrası uygulanan anti-enflasyonist istikrar programları, finansal piyasa regülasyonları, bütçe açıklarına karşı katı malî disiplin ve tüm bu süreci etkileyen siyasî yapı olarak ifade edilmektedir. İstikrar programlarının en önemli başarı ölçütü olarak tanımlanan “programa bağlılık”, Türkiye ekonomisinin yapısal olarak kabul edilen bir dizi sorununun çözümü noktasında olumlu olarak nitelendirilirken, siyasî otoritenin “çoğunluk” kavramına aşırı vurgusu ve rasyonaliteden uzak bir dizi politikası, gelecek açısından yapısal risk unsurları yaratmıştır.

Temel amaç olarak benimsenen enflasyonun önlenmesi ve fiyat istikrarının sağlanmasında; özellikle uluslararası piyasalardan kaynaklanan belirsizlikler, hammadde ve enerji fiyatlarındaki istikrarsızlıklar, ülkeler arası siyasî gerginlikler ve kur oynaklıkları olumsuz yönde etkili olmuş, bu faktörler ekonomi yönetiminden ve ekonominin kendi dinamiklerinden kaynaklanan olumsuzluklarla birleşince her bir dönem için hedeflenen enflasyon oranlarının gerçekleştirilmesi mümkün olamamıştır.

Hükümetin çoğunluk gücünden hareketle bürokratik kurumlar üzerindeki baskısı, özellikle finansal regülasyonlara yönelik bağımsız idarî otoritelerin -mevcut hâliyle bile tartışılabilir olan- “bağımsızlık” niteliğini ortadan kaldırmaktadır. Gerek Merkez Bankası-hükümet ilişkileri gerekse de hükümetin Rekabet Kurumu, Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) gibi düzenleyici birimlere yönelik tutumu ekonominin gereklerine ilişkin bağımsız karar alınabilmesine engel olmaktadır. Düzenleyici ve denetleyici kurumların siyasî saiklerle piyasa aktörlerini cezalandırma veya ödüllendirme aracı olarak kullanılması, gelecek açısından istikrarlı piyasa işleyişinin önündeki en önemli riskleri oluşturmaktadır.

Son dönem Türkiye ekonomisinde dikkat çeken bütçe disiplini ve bütçe açıklarının kontrol altında tutulmasına yönelik yaklaşımlar, hem iç hem de dış gelişmeler karşısında zorlanmaktadır. Kamu harcamalarının 2007-2008 küresel finansal krizi sonrasında ekonomiyi desteklemenin önemli bir aracı olarak Keynesyen yaklaşımlarla birlikte kabul görmesi, bütçe disiplininin zorunlu olarak kaybedilmesi riskini de beraberinde getirmektedir. Bu zorunlu politika değişikliği Türkiye açısından seçim ekonomisi ve Suriye-Irak gibi dış politikaya ilişkin gelişmelerin de

etkisiyle giderek ağırlaşacak ve gerçekçi yaklaşımlar esas alınmaz ise ekonomik göstergeleri tamamen bozacaktır.

Makroekonomik dengenin Türkiye açısından en önemli yapısal sorunu olarak kabul edilen cari açık ise tüm bu gelişmeler çerçevesinde en hassas gösterge olarak okunmalıdır. Uluslararası ekonomide küresel krizin etkisiyle süregelen “parasal genişlemenin” devam edemeyeceği, özellikle Eylül 2013 döneminde Amerika Birleşik Devletleri ekonomisinde yaşananlarla birlikte net olarak anlaşılmaktadır. Parasal genişlemenin sona erebileceği düşüncesi bile, küresel ekonominin dengelerini özellikle gelişmekte olan piyasalar için zorlaştırmakta ve sermaye akımlarının yönünü değiştirmektedir. Bu noktada, Türkiye ekonomisi rahatlıkla en riskli ekonomilerden birisi olarak gösterilebilmektedir. Zira ekonomik büyümesini iç tüketim ve dış sermaye ile ithalata bağlı olarak sürdürebilen bir ekonominin en zayıf noktası elbette dış ödemeler dengesi, yani cari açık olacaktır.

Bu çerçevede; Türkiye ekonomisinin gelecek dönem açısından analizi, ekonomik büyümenin dinamikleri ve büyüme hızına ilişkin oranların dalgalı seyri, enflasyon hedeflemesi ve sapmalar, kamu harcamalarının seyri ve bütçe dengeleri, son olarak ise cari açık sorunu üzerine yapılmalıdır. Böylece Türkiye ekonomisine yönelik gelecek döneme ilişkin riskler “öngörülebilir” olacaktır.

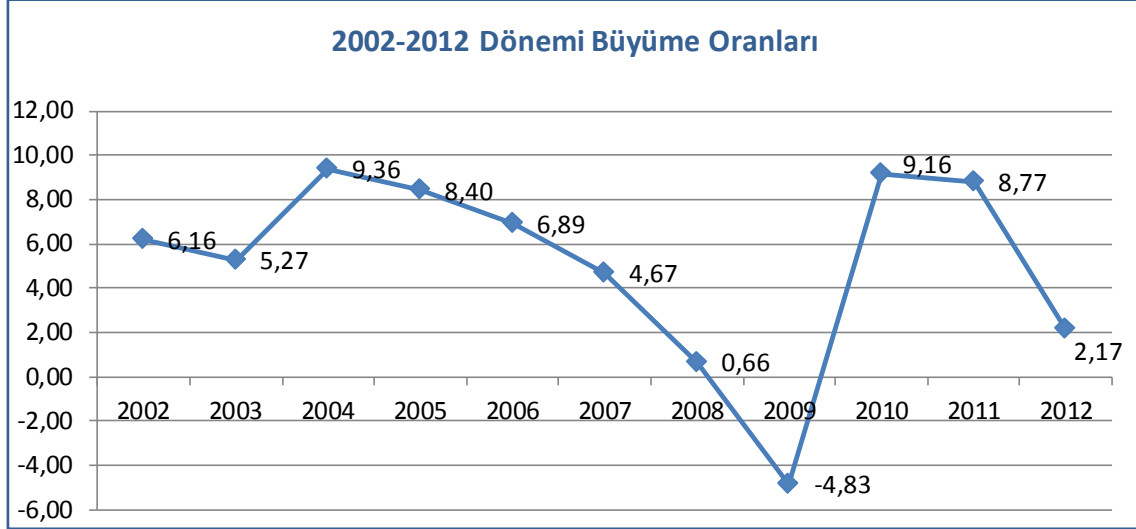
1. İSTİKARSIZ BÜYÜME HIZI ORANLARI VE DALGALANMALAR

Şubat 2001 Krizi'nin ardından, “Türkiye'nin Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı (GEGP)” başlığı altında isabetli yapısal tespitler ve uygun çözüm yolları içeren bir reform programı ivedilikle uygulamaya konulmuştur. Özellikle para ve sermaye piyasaları açısından gerekli politikaları içeren Program, makroekonomik istikrarı belirli bir süre sonunda gerçekleştirmeyi hedeflemektedir. Ancak ağır şartlar ve yapısal değişiklikler nedeniyle uygulanmasında ortaya çıkan zorlu süreç, kamuoyu tepkileri ve ekonomik krizin etkisiyle birlikte Türkiye'yi yeni bir seçime ve akabinde yeni bir siyasî çerçeveye taşımıştır.

2002 sonunda kurulan yeni hükümetin istikrar programının uygulanmasına yönelik kararlı ve sahiplenilen yaklaşımı, 2003-2008 dönemi içerisinde Türkiye ekonomisi açısından nispeten olumlu ve kabul edilebilir bir büyüme trendi yakalanmasını sağlamıştır. Bu dönemde sadece 2003 yılı için yüzde 5,27 büyüme hızı dışında genel ortalamanın yüzde 6'nın üzerinde seyretmesi olumlu değerlendirilmekle birlikte, tam olarak istikrarlı bir büyüme trendinden bahsetmek zordur. Nitekim, Kasım 2007 itibarıyla gelişmiş ekonomilerde başlayan finansal tikanıklık ve sorunlar, Türkiye'nin büyüme trendini tamamen istikrarsız bir yapıya dönüştürmüştür.

2008 yılı rakamlarında da revizyona giden TÜİK, 2008 yılı GSYİH değerini cari fiyatlarla (nominal) yüzde 12,7'lik artışla 950 milyar 98 milyon TL, sabit fiyatlarla (reel) yüzde 0,9'luk artışla 102 milyar 164 milyon TL olarak açıklamıştır. 2008

yılında kişi başına gayri safi yurtiçi hâsıla değeri cari fiyatlarla 13 bin 367 TL, dolar cinsinden 10 bin 436 dolar olarak hesaplanmıştır. 2008 yılının tamamındaki büyüme TÜİK'in yaptığı revizyonlardan sonra yüzde 1,1'den yüzde 0,9'a gerilemiştir. 2009 yılında ise büyüme hızındaki yavaşlama daha dikkat çekici bir hâl alırken, 2001 krizinden sonra tekrar negatif rakamlara, yani ekonomik küçülmeye dönüşmüştür.

2001 krizinde bile yüzde 5,7 küçülen Türkiye ekonomisinin, küresel krizin teğet geçtiği ve ekonomik göstergelerin olumlu seyrettiği ileri sürülen 2009 yılında yüzde 4,8 oranında küçülmesi ilgi çekicidir. Ancak asıl dikkat edilmesi gereken nokta, sadece iki yıllık bir dönem içerisinde ekonominin büyüme hızındaki aşırı oynaklıklar ve istikrarsız değişim sürecidir. Makroekonomik açıdan yüksek bir büyüme hızının hedeflenmesinden daha önemli olan, belki daha düşük oranlı ama istikrarlı bir büyüme rakamının sağlanabilmesidir.

Diğer taraftan Türkiye ekonomisinde negatif büyümenin gerçekleştiği dönemde; AB içerisinde sorunlu ve kriz sürecindeki ekonomiler (*PIGS*) olarak nitelendirilen ülkelerden Portekiz yüzde 2,7, İspanya ise yüzde 3,6 oranında küçülürken, ağır bir krizin içerisinde geçtiği ileri sürülen Yunanistan bile yüzde 7,6 oranında bir küçülme yaşamıştır. Yine aynı dönemde gelişmekte olan ekonomiler içerisinde petrol üreticisi olmaları nedeniyle karşılaştırılmaması gereken Rusya ve Brezilya gibi ülkeler ayrık tutulduğunda, G. Kore ve Polonya ve benzeri ülkelerin pozitif bir büyüme sağlamış oldukları görülmektedir.

2010 yılı ve sonrasında; uluslararası sermaye piyasalarında gelişmiş ülkelerin “genişletici para politikası” uygulamalarından kaynaklanan parasal akımlar, Türkiye ekonomisi için yetersiz iç tasarrufların oluşturduğu tıkanıklıkları kısa dönem açısından ortadan kaldırmıştır. Genişleyen sermaye akımları ekonominin finansman ihtiyacını çözerken cari açık riskleri ile birlikte büyümeyi tetiklemiştir. Yüzde 9,8 ve yüzde 8,7’lik büyüme rakamlarının ardından, Avrupa Birliği kaynaklı riskleri içeren küresel sermaye akımlarının izlediği seyir, Türkiye ekonomisini “yumuşak iniş”

olarak adlandırılan ancak oransal olarak tartışılabilir bir daralma dönemine sürüklemiştir.

Türkiye’de tasarruf açığının izlediği seyir, özellikle 2001-2012 dönemi açısından incelendiğinde yapısal bir sorun olarak varlığını devam ettirmektedir. Dikkat çekici olan, kamu tasarruf açığının azalmasına rağmen özel sektör tasarruf açıklarının giderek derinleşmesidir. 2001 yılında yüzde 11'lere ulaşan kamu kesiminin tasarruf açığı özel kesim tasarruflarıyla karşılanırken, 2011’de toplam tasarruf açığının yüzde 80’e yakını özel kesim tarafından oluşturulmuştur. Dolayısıyla tasarruf açığı sorunu, 1990’lı yıllardan farklı olarak kamu ekonomisi ve maliye politikaları açısından değil, daha çok özel kesim açısından sorgulanmalı ve hane halkının tüketim-tasarruf davranışlarıyla ilişkilendirilmelidir.

Türkiye Bankalar Birliği’nin (TBB) hazırlamış olduğu raporlarda, 2003’te yüzde 3 olan hanehalkı borçluluk oranı 2010 yılında yüzde 17,3’e yükselmiştir. Beklentileri ölçmeye yönelik TÜİK Eylül 2013 Tüketici Güven Endeksi Raporu ise mevcut durumun ağırlaşarak devam edeceğini ve gelecek 12 aylık zaman dilimi içerisinde, hanehalkının tasarruf etme ihtimalinin bir önceki aya göre azaldığını göstermektedir. Ağustos 2013’te 25,8 olan endeks değeri Eylül 2013’te 20,1’e, dolayısıyla yüzde 21,9’luk bir azalmaya işaret etmektedir. Hanehalkı borçluluk verileri ise; banka kredileri ve kredi kartı kullanımı noktasında ağırlaşmaktadır. TBB’nin Nisan-Haziran 2013 sonu itibarıyla yaptığı ölçümlerde; kredi kullanımı ve konut kredisi kullanan tüketici sayısı geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 5 artış gösterirken, kullanılan kredi bakiyesinde ise bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 24’lük bir artış yaşanmıştır. Ancak asıl sorun, temerrüte düşen kredi ve kredi kartları borçları ile sadece asgari ödemeleri karşılayan geri dönüşlerin izlediği seyirdir. BDDK’nın Ekim 2013 verilerine göre kredi hacmi ilk kez 1 trilyon lira seviyesini aşmıştır. 2010 yılı sonu itibarıyla kredi hacmi yüzde 87,2, tüketici kredileri yüzde 84, kredi kartı borçları ise yüzde 88 oranında artmıştır. 2010 yılında bankalara tüketici kredisi borcunu ödeyemeyen kişi sayısı 118.590 iken, bu sayı 2013 yılının ilk yedi ayında 313.261 kişiye ulaşmıştır. Aynı dönemde kredi kartı borçlarını ödeyemeyen kişi sayısı ise, 2010 için 226.163’ten 2013’de 437.085 kişiye çıkmıştır. Banka bilançolarında takipteki alacaklar (brüt) Ağustos 2013 itibarıyla geçen yılın sonuna göre yüzde 17,4 artmıştır.

TBB’nin araştırma raporlarına göre; tasarruf-yatırım dengesinin GSYİH’ya oranı 2009’da yüzde -2’den 2010 yılında yüzde -6,3’e, 2011 yılında ise yüzde -9,2’ye düşmüştür. Bu açığın özel kesimin daha fazla yatırım yapmasından değil daha az tasarruf yapmasından kaynaklanıyor olması daha da önemli bir husustur.

Sonuç olarak; Türkiye ekonomisinin son on yıl itibarıyla dış borçlanmaya dayalı, spekülatif nitelikli ve iç tüketim ağırlıklı bir büyüme süreci yaşadığı açıktır. Bu sürecin doğal sonucu ise; cari işlemler açığı ve yüksek dış borçlanma gibi dış kırılmalıkların artmasına yol açacak gelişmeler olmuştur.

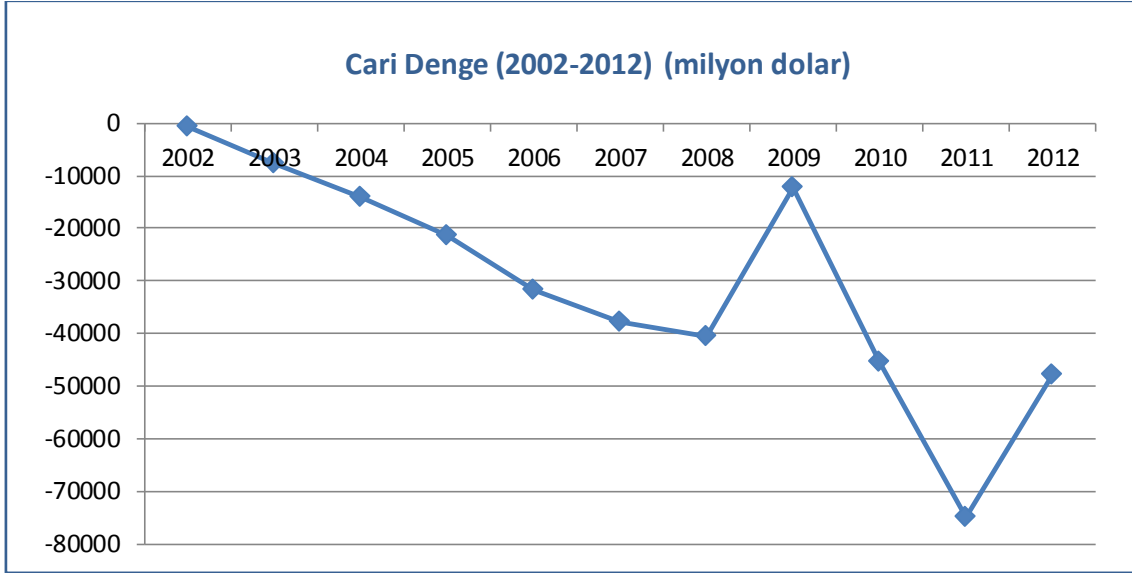
2. MAKROEKONOMİK DENGE VE CARİ AÇIK SORUNU

Millî gelir eşitlikleri kullanılarak bir ekonominin makro dengesi; özel kesim dengesi, kamu kesimi dengesi ve dış ekonomik denge olarak tanımlanmakta ve özel kesim tasarruf açığı ile bütçe açığı toplamı dış ticaret açığına eşdeğer kabul edilmektedir. 2002-2009 arası dönem açısından büyüme hızının pozitif seyretmesi ile birlikte cari açık rakamlarında sürekli bir artış eğilimi gözlenmektedir. Türkiye’de ekonomik büyümenin finansman kaynakları olarak yabancı sermaye ve dış borçlanmanın ağırlığı dikkate alındığında cari açık rakamının bu trendi anlaşılabilir. 2009 yılının Aralık ayında 3.247 milyon ABD doları açık veren cari işlemler hesabı, 2010 yılının aynı ayında % 131,9 artarak 7.529 milyon ABD doları açık vermiştir. Dış ticaret açığının 2009 yılının Aralık ayına göre % 107,5 oranında artarak 7.201 milyon ABD dolarına ulaşması cari açığın artışında etkili olmuştur. 2010 yılının tümüne bakıldığında cari açık, 2009 yılına göre rekor düzeyde bir artış göstererek 12.168 milyon ABD dolarından 2010 yılında 45.447 milyon ABD dolarına yükselmiştir.

Tablo 1. Türkiye’nin Cari Açık Rakamları 2002-2013

YIL	Cari Açık (Milyon dolar)
2002	-626
2003	-7.554
2004	-14.198
2005	-21.449
2006	-31.836
2007	-37.781
2008	-40.438
2009	-12.168
2010	-45.447
2011	-75.092
2012	-47.750
2013	(ilk 8 ay) -44.293

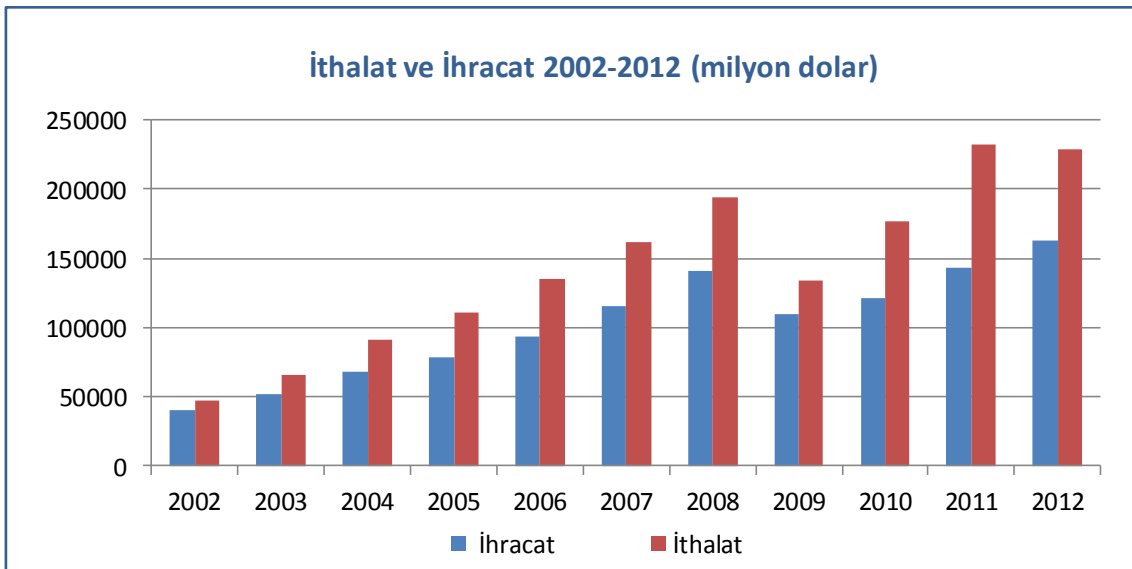
Cari açık artış eğilimi 2011 yılında yüzde 8,77 oranındaki ekonomik büyüme oranıyla bağlantılı olarak 75.092 milyon dolara yükselmiş ancak 2012 yılında “yumuşak iniş” sürecinde düşük büyüme oranıyla birlikte 47.750 milyon dolara gerilemiştir. Cari açığın önlenmesi açısından “katlanılan” düşük oranlı büyüme tercihine rağmen 2013 yılının ilk sekiz ayında ait cari açık rakamları, ödemeler dengesinde belirgin bir bozulmanın devam ettiğine ilişkin sinyaller vermektedir. Türkiye ekonomisinin büyüme hızının düşürülmesi bile cari açık rakamlarındaki artış eğilimini engelleyememiştir. Bu durum Türkiye ekonomisinin dış ticaret kompozisyonu açısından yapısal sorunların varlığını işaret etmektedir. Dolayısıyla cari açığın finansmanına ilişkin yaşanabilecek risklere ek olarak ithalatın ve ihracatın yapısal kırılmalıklarının da dikkatle izlenmesi gerekmektedir.

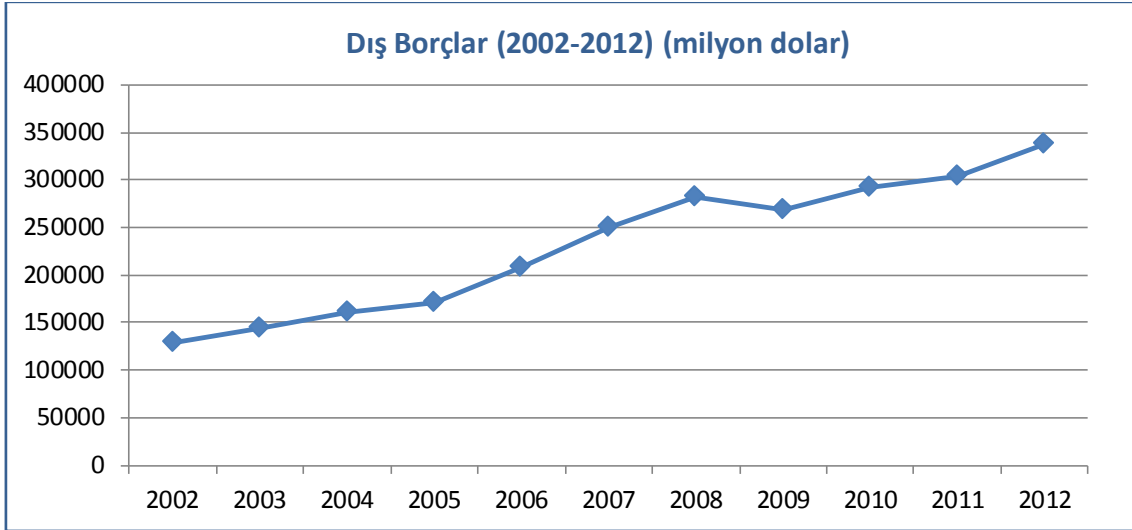
2012 yılının Ocak-Ağustos döneminde 45,4 milyar dolar açık veren dış ticaret dengesi 2013 yılının aynı döneminde yaklaşık yüzde 20 artışla 54,3 milyar dolar açık vermiştir.

Diğer taraftan TÜİK verilerine göre; 2012 yılı Ağustos ayında yüzde 68,1 olan ihracatın ithalatı karşılama oranı 2013 yılının Ağustos ayı verilerine göre yüzde 61,4'e gerilemiştir. Yıllık bazda bakıldığında ise 2012 yılı Ocak-Ağustos döneminde yüzde 63,6 olan ihracatın ithalatı karşılama oranı, 2013 yılının aynı döneminde yüzde 59,3'e gerilemiştir.

Bu veriler göstermektedir ki; son on yıllık dönem içerisinde gerek dış ticaret açığı gerekse cari açığın önlenmesi noktasında herhangi bir sağlıklı iyileşme gözlenmemekte ve cari açık, halen Türkiye ekonomisinin gelecek açısından en önemli risk unsurlarından birisi olarak tanımlanmaktadır.

Cari işlemler dengesinin açık vermesi ya da açığın giderek artması ülkenin yurtdışından borçlanma ihtiyacını artırmaktadır. Oluşan cari açık ancak ek dış borçlanmayla veya döviz rezervlerinin azalmasıyla karşılanabilir. Aşırı büyümeci politikaların nihayetinde ödemeler dengesi açığı yaratarak sadece dış borçlanma mümkün oldukça sürdürülebilmektedir. Aşağıdaki şekil, Türkiye'nin dış borçlarında yaşanan artışı tanımlamakta ve 2002'de 130 milyar dolardan 2012'de yaklaşık 340 milyar dolara seyrini göstermektedir.

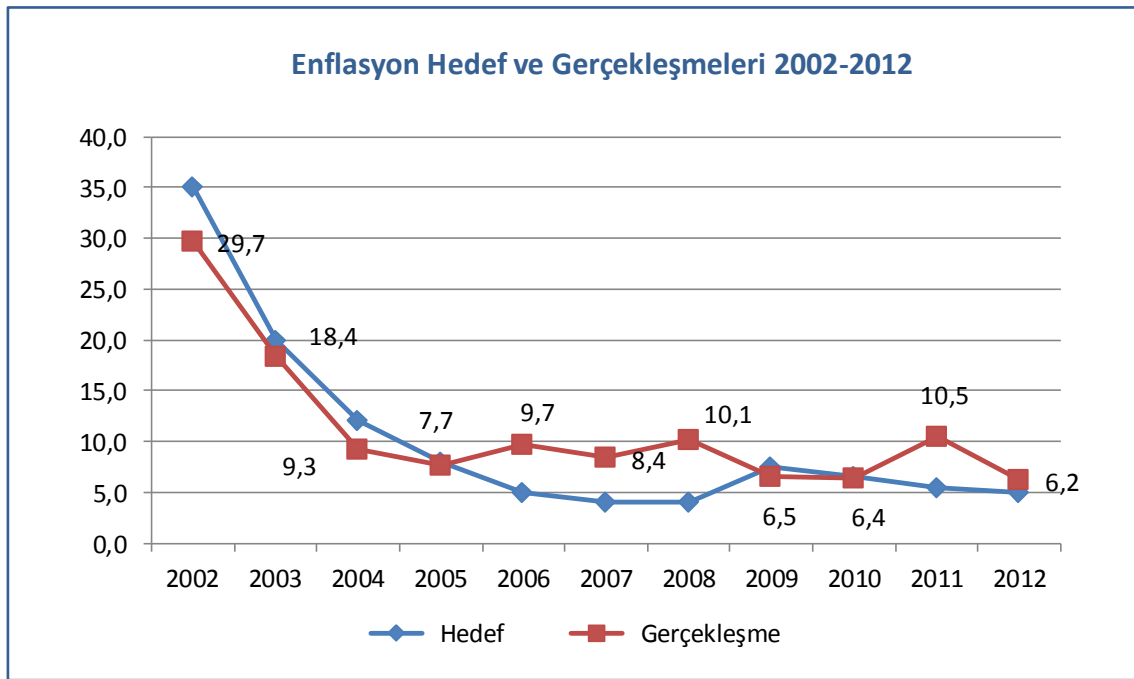
Temmuz 2013 itibarıyla kısa vadeli dış borç stoku 2012 yılı sonuna göre yüzde 24,5 oranında artışla 125,700 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Dış borçlanma rakamlarında izlenen artış eğilimi, özellikle gelecek dönem riskleri açısından daha belirleyici olan kısa vadeli borçlanma rakamlarıyla değerlendirilmelidir. Toplam borç stokunun yapısına bakıldığında; GSYH'ya oranı bakımından her ne kadar kamu dış borç stoklarında olumlu bir seyir izlenmekte ise de, özel kesimin yabancı sermaye bağımlılığı ciddi kaygılar yaratmaktadır. Küresel sermaye akımlarında yükselen ekonomilerin göreceli avantajları, kalkınmanın önemli dinamiklerinden birisi olan ithalatın finansmanını sağlıyor olmakla birlikte, oldukça kırılgan bir yapısal özellik göstermektedir.

3. ENFLASYON HEDEFLERİ VE SAPMALAR

2000 yılından başlayarak geçilen yeni ekonomi politikası uygulaması sonucunda enflasyonda düşüş sağlanmış ve iki haneli enflasyon ortamından tek haneli enflasyon ortamına geçiş gerçekleşmiştir. Aslında dönemin hemen başlarında yaşanan doğal afet ve ardından ekonomik kriz, ülkedeki yapısal sorunların ve özellikle enflasyon sarmalının kırılmasında başlangıç noktasını oluşturmuştur. Krizden sonra ekonomik önlemlerin alınması ve kabulü kolaylaşmış, uygun altyapı istikrar programlarıyla beraber Türkiye ekonomisinde iyileşme süreci ortaya çıkmıştır. Ancak 2007'den başlayarak dünya konjonktürünün olumsuz seyri, siyasî istikrarın belirli ölçüde yitirilmesi ve toplumun uygulanacak anti popülist

politikalara desteğini çekmesi sonucunda, 2001 Krizi'yle başlayan atılımın durduğu ve 2006 yılının ortalarından itibaren belirli bir iniş trendine girildiği açık bir şekilde görülmektedir. Bu olumsuz gelişmeler karşısında bile kamuoyu gündemi gereksiz “teğet” tartışmasının içerisine çekilmiş, ekonomik düzenlemeler gerçekleştirilmemiş ve uygun önlemler alınmamıştır.

2005'te yüzde 7,72 olan TÜFE endeksi 2006'da yüzde 9,65, 2007'de yüzde 8,39, 2008'de yüzde 10,06, 2009'da yüzde 6,5, 2010'da yüzde 6,4, 2011'de yüzde 10,5 ve 2012'de yüzde 6,5 olarak gerçekleşmiştir. Enflasyon oranları açısından en dikkat çekici gelişme hedeflerle gerçekleştirmeler arasındaki tutarsızlıklardır. Dolayısıyla son on yıllık dönemde genel olarak hedefler tutturulamamış, enflasyon düşük oranlı ama dalgalı seyrini korumuştur.

Tablo 2. Enflasyon Hedef ve Gerçekleşmeleri (2002-2012)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Hedef	35	20	12	8	5	4	4	7,5	6,5	5,5	5
Gerçekleşme	29,7	18,4	9,3	7,7	9,7	8,4	10,1	6,5	6,4	10,5	6,2

Sonuç olarak; 2001 sonrası dönemin anti enflasyonist programının sağladığı başarı, yerini, programın tamamlandığı 2006 yılından itibaren dalgalı, istikrarsız ve en önemlisi hedeflerden büyük ölçüde sapma gösteren bir seyre bırakmıştır. Esasen siyasî “çoğunluk” anaforuna sürüklenen ekonomi yönetimi tarafından; gerçekçi hedeflerle ve dünya ekonomisinde yaşanan emtia fiyatları artışını dikkate alarak, küresel gelişmelerle uyumlu bir ekonomi politikası belirlenmesi ve kararlılıkla uygulanması ekonomideki kırılganlıkların giderilmesinin ön şartıdır.

4. PARA POLİTİKALARI VE FİNANSAL SİSTEM

Piyasa ekonomilerinin son dönem krizlerinde ortaya çıkan belirgin unsur, finansal piyasaların kırılğanlıklarıyla tanımlanmaktadır. 2007-2008 dönemini belirleyen ekonomik olumsuzlukların daha çok parasal kavramlarla nitelendirilmesi ise para politikalarının temel belirleyici araç olarak ortaya çıkmasını gerektirmiştir. Benzer nitelikte bir bunalımın Türkiye’de 2001 Krizi ile gerçekleşmesi bir tesadüf olarak nitelendirilemez. Liberal ekonomilerin son dönem belirleyici özelliği, finans piyasalarının kontrolsüz ve aşırı ölçekte büyümesi farklı parasal enstrümanların çoğalmasıyla açıklanmalıdır. Aşırı liberalize edilmiş finansal piyasalar reel ekonomiler açısından da mevcut kriz risklerini tetiklemektedir. Dolayısıyla geleceğe yönelik beklentilerin büyük ölçüde para piyasalarında ve para politikalarında aranması gerekmektedir. Bu noktada, özellikle merkez bankaları ve bankacılık regülasyon otoriteleri önem kazanmakta ve sadece ulusal düzeyde değil uluslararası ölçekte de koordineli bir para politikası ve finansal sistem oluşturulması gerekmektedir. Türkiye açısından 2001 sonrası reformların ana unsurunu oluşturan Merkez Bankası Kanunu ve bankacılık regülasyonlarının sağladığı kazanım ve tecrübelerin etkinliğinin sürdürülmesi büyük bir önem taşımaktadır.

Öncelikle merkez bankalarının araç ve amaç bağımsızlıkları çerçevesinde ortaya çıkan tartışmaların Türkiye’de siyasî otoritenin etkinliğiyle ilişkilendirilmesi ve siyasî iktidarın öngördüğü araçların kullanılmasına yönelik baskıcı tutumuyla yönlendirilmesi, gelecek açısından önemli bir risk oluşturmakta, rasyonel para politikası uygulamalarından sapılmasına zemin hazırlamaktadır. Merkez bankalarının siyasî otoritelerin belirlediği amaçları (örneğin enflasyonla mücadele ya da ekonomik büyüme arasında bir tercihi) benimsemesi gerekebilir, ancak bu amaca ulaşmada merkez bankalarının gerekli gördüğü araçları ne şekilde kullanacağına ilişkin esasları belirlemede bağımsız kalabilmeleri önemlidir. Bu noktadaki müdahaleler, gerek parasal gerek reel ekonomik hedeflerin, dolayısıyla makro ekonomik istikrarın gerçekleştirilmesini zorlaştıracaktır.

Merkez Bankası’nın araç bağımsızlığına ilişkin 2001 reformları ile elde edilen kazanımlar, küresel finansal krizin yol açtığı hasarların giderilmesi açısından fazlasıyla önemlidir. Türkiye ekonomisinin küresel kriz sürecinde nispeten daha sağlam ve dayanıklı olarak nitelendirilen finansal piyasalara sahip olmasının esas nedeni, Merkez Bankası ve BDDK’nın bağımsız statüsü ile ilişkilidir. Bu statünün kaybedilmesi ihtimali bile piyasalar açısından olumsuz olarak algılanmalıdır. Özellikle BDDK gibi bağımsız regülasyon otoritelerinin Ağustos 2011’deki gibi hukuken tartışılabilir bazı düzenlemelerle (649 sayılı Kanun Hükmünde Kararname) siyasî otoriteye bağlı kılınması ve bağımsızlıklarının tartışılabilir hâle getirilmesi çabaları gelecek açısından önemli bir risk faktörü oluşturmaktadır. Türkiye ekonomisinin gelecekte karşılaşılabileceği iç veya dış finansal ve ekonomik krizler karşısında, sağlam bir bankacılık sistemine ihtiyacı olduğu asla unutulmamalıdır.

Bankacılık sisteminde küresel krizle birlikte artan bir dizi risk unsurunun varlığı dikkate alındığında, mevcut risklere ek olarak finansal piyasalardaki yapısal bozuklukların artması yönünde oluşacak bir algılama makro ekonomik dengeleri rahatlıkla bozacaktır. Son dönemde bankacılık sistemi ve bankalara yönelik karşıt söylemlerin siyasî otorite tarafından artan bir şekilde vurgulanması, yapısı gereği güven unsuruna dayalı olarak işleyen finansal piyasaları olumsuz yönde etkileyebilecek bir faktördür. Ekonomik aktörlerin bu söylemlere yönelik doğal tepkileri iç ve dış ekonomik gelişmelerle birleştiğinde, bankacılık sisteminin işleme zorlaşacak ve başka bir krizin dinamiğini oluşturacaktır. Dolayısıyla para politikalarına ilişkin mevcut yaklaşımlar; Merkez Bankası, BDDK, bankalar, borsalar gibi finansal aktörler bağlamında Türkiye ekonomisinin geleceği bakımından olumlu olarak nitelendirilemez.

Reel ekonomi politikaları ve aktörleri açısından siyasî söylemlere yönelik tepkilerle, para politikaları ve para piyasası aktörlerinin bu söylemlere tepkilerinin ve piyasaya etkilerinin aynı olmayacağı açıktır.

SONUÇ

İstikrarsız büyüme hızı, ekonomik büyümenin dışa bağlı olarak gelişen dinamikleri, cari açık ve dış ticaretin yapısı, borçlanma, enflasyon hedeflerindeki sapmalar ve finansal gelişmeler gibi Türkiye ekonomisine ilişkin bütün göstergeler, son on yıl içerisinde mevcut kırılmalıkların devam ettiğini göstermektedir. Dolayısıyla her bir gösterge “ekonomi yönetimi” tarafından uygun bir hassasiyetle takip edilmelidir. Bu noktada; mevcut iktidar yapısı ve siyasî tercihlerin yetersiz kaldığını ve sürekli vurgulanan ekonomik ve siyasî istikrar ortamının aslında gerçeklerle bağdaşmadığını kavramak fazlasıyla önem arz etmektedir. Küresel ölçekte finans piyasalarında genişleyen sermaye hareketlerinin sürekli olacağı yanlılığı, Türkiye ekonomisi açısından oldukça risklidir. Küresel sermaye hareketlerinde, “genişletici para politikaları” ve özellikle petrol gibi emtia fiyatlarındaki artışın yarattığı petrodolarların mevcut seyrini koruyamayacağı açıktır. Nitekim, ABD Merkez Bankası’nın Eylül 2013 itibarıyla gelecek dönemde “daraltıcı para politikası” uygulamalarına yönelebileceği ihtimâlinin ortaya çıkmasının oluşturduğu çalkantı bile, bütün gelişmekte olan ekonomiler açısından yeni bir bunalımın sinyali olarak algılanmalıdır.

Küresel ölçekte ortaya çıkan gelişmelerin her biri, gelişmekte olan ekonomilerin mevcut kırılmalıklarını, ciddî bir ekonomik krize dönüştürebilecek niteliktedir. Özellikle Türkiye ekonomisi, yükselen piyasalar içerisinde yüksek cari işlemler açığı ve dış borç ihtiyacı nedeniyle, mevcut küresel krizin ya da gelecekte ortaya çıkacak yeni bir bunalımın olumsuz etkilerini en fazla hissedecek olan ülkelerden birisi dir.